

גלגל הצלה

תכנית 5 הנקודות
לשיקום ושמירה
על הים התיכון

2020

החברה להגנת הטבע
שומרים. מחנכים. אוהבים

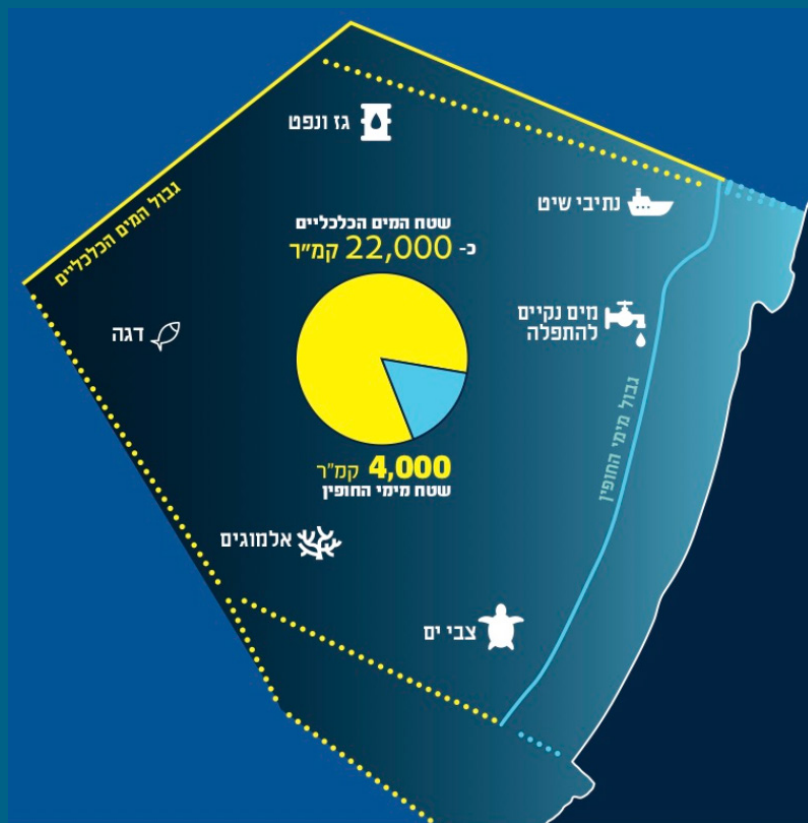
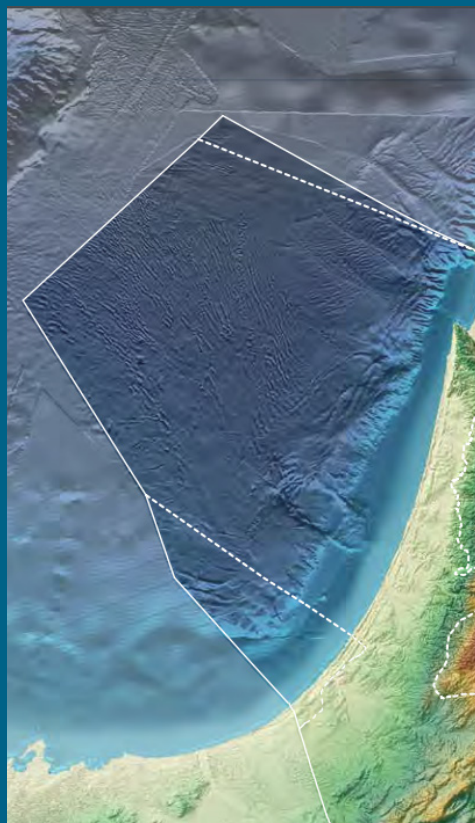
התנאי
הכחול

הרפורמה להצלת הים התיכון

בלי הים התיכון - ישראל היא חצי מדינה

הים התיכון הוא החצי הכחול של
מדינת ישראל, הריאה הכחולה
החיונית לחיים של תושבי המדינה.

שטח המים הריבוניים הוא כחמישית
משטחה היבשתי של המדינה, ויחד
עם תחום המים הכלכליים - גדול
שטחו של הים התיכון מהשטח
היבשתי של ישראל!

המפה האמיתית של ישראל (מקור: תכנית ימית, הטכניון).

הים הנדיב

הים התיכון הוא שטח הטבע הפתוח הגדול והפראי ביותר במדינה, ומהווה את מקום המפלט למיליוני ישראלים המצטופפים בערים החמות.

יש בו **שוניות** סלעיות מגוונות, גני **ספוגים** מרהיבים, התקבצויות נדירות של **כרישים וחתולי ים**, דיונות חול תת-ימיות ולובסטרים, ומהווה משכן של קבע ללהקות **דולפינים**. כל העושר הזה הוא גם בסיס לפעילות ענפה של חינוך, ספורט ימי ותיירות מבוססת טבע, שהפוטנציאל שלה עוד לא מומש במלואו.

הים גם מספק לנו את מרבית מי השתייה, מקרר לנו את תחנות הכוח, מייצר עבורנו **חמצן וממתן את שינויי האקלים**, וחלק מבעלי החיים בו אפילו שומרים על מצוקי החוף שלנו מפני התמוטטות.

צולל ומחבטן אפור בראש הכרמל | צילום: חגי נתיב.

הבעיה

הים התיכון סובל משנים של הזנחה סביבתית. למרות מחויבות ישראל להגנה על לפחות 10% משטח הים כשמורות טבע ימיות עד שנת 2020, **פחות מ-3% מוכרזים כיום ומוגנים**. האיחוד האירופי העלה את יעד ההגנה לכ-30% מהים עד שנת 2030, והאו"ם צפוי לאמץ גם הוא יעד שאפתני זה.

1. דיג יתר ודיג לא סלקטיבי

דיג הוא האיום הגדול ביותר על הטבע בים התיכון, בגלל שימוש בשיטות דיג הרסניות ולא יעילות כמו דיג מכמורת, דיג של מינים רגישים, ופגיעה במינים "בלתי מעורבים". שימוש בציוד דיג לא סלקטיבי הוביל לפגיעה סביבתית ולצמצום בכמות ובאיכות הדגה המסחרית. הדיג גרם למדבור של השוניות הסלעיות ולכתישה של הקרקעית הרכה בים התיכון.

2. תשתיות גז ונפט וסכנת דליפה

פיתוח מאגרי הגז בים כרוך בפגיעה סביבתית יחסית מצומצמת, אשר ניתן למזער כל עוד מרחיקים את התשתיות מאתרים רגישים. אולם, הסיכון הגדול הוא **מתקלה או דליפה אשר תוביל לזיהום סביבתי נרחב**. כיום, פיתוח המאגרים נעשה הרחק מעין הציבור, ללא חקיקה סביבתית, ועל ידי משרד האנרגיה כרגולטור יחיד בתהליך - **בהיעדר חוק להסדרת המים הכלכליים**.

3. שינוי אקלים ומינים פולשים

הים התיכון מתחמם בקצב מואץ, ו-600 המינים שפלשו עד כה דרך תעלת סואץ מנצלים זאת כדי להשתלט על המים הרדודים לאורך החוף. לא ניתן לעצור באופן ישיר את שינוי האקלים ואת פלישת המינים, אך ניתן לשמור על המערכות האקולוגיות מפני דיג, זיהום והרס ישיר - ובכך להעניק להן חוסן לעמוד טוב יותר בפני האיומים הגלובליים.

דולפין שנחנק למוות כתוצאה מהסתבכות ברשת מכמורת | צילום: רון יפה, מחמ"ל.

דקר לכוד ברשת רפאים. הדקרים הם מינים רגישים אשר דיג יתר שלהם משבש את המארג האקולוגי בים וגורם למידבור ימי | צילום: מועדון צלילה מודיעין out of the blu

הפוטנציאל

שמירה על הים היא הפתרון הסביבתי והכלכלי ביותר עבור ישראל.

שמורות ימיות

על כל 1 ש"ח שמושקע בשמורת טבע ימית, צפוי החזר הון של עד 3 ₪, כשהמלצה היא להשקיע יותר באזורים שטרם נפגעו (כמו גני הספוגים ובתי הגידול של הים העמוק).

שמורות ימיות מאפשרות עלייה במגוון ובגודל חיות הים, ועלייה של מאות אחוזים בכמות הדגים. לדוגמה, בשמורת Culumbretes בספרד, נצפתה התאוששות מדהימה לאחר איסור הדיג, עם צפיפות של פי 20 יותר דגים בתוך השמורה מאשר מחוץ לה. למרות אובדן 32% משטחי המדגה בעקבות הקמת השמורה, יש עלייה של 10% בסך השלל בזכות זליגת הדגה המתחדשת אל מחוץ לשמורה, לרווחת הדייגים. **רק שמורות טבע בהגנה מלאה - גדולות, ללא דיג שבהן מתבצעת אכיפה יעילה - מתפקדות מבחינה אקולוגית ונותנות לאדם תועלות כלכליות משמעותיות**^{2,3}.

1. Brander, L., Van Beukering, P., Nijsten, L., McVittie, A., Baulcomb, C., Eppink, F. V., & van der Lelij, J. A. C. (2020). The global costs and benefits of expanding Marine Protected Areas. Marine Policy, 116.
2. Claudet J et al. 2020. Underprotected Marine Protected Areas in a Global Biodiversity Hotspot. One Earth 2, 380-384.
3. Sala, E. & Giakoumi, S. No-take marine reserves are the most effective protected areas in the ocean. ICES J. Mar. Sci. 75, 1166-1168 (2018).

ניהול הדיג

הבנק העולמי קבע כי יש לצמצם את מאמץ הדיג הגלובלי ב-44%, והתוצאה תהיה:

- עלייה של 13% בשלל
- עלייה של 24% במחיר ליחידת דג (בגלל השיפור במצבם של דגי איכות)
- התועלת הכלכלית של ענף הדיג תגדל פי 30!⁴

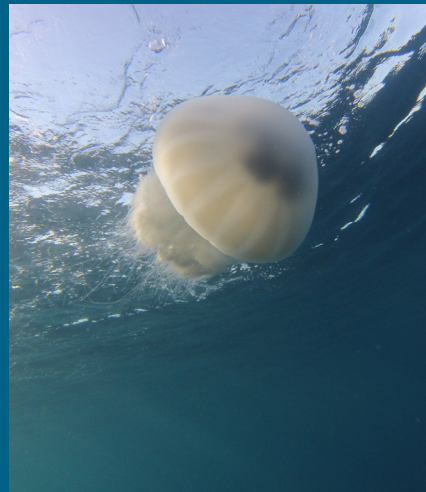
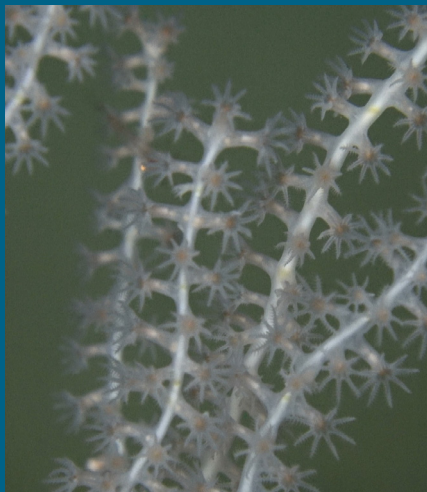
בישראל, השבתת צי המכמורת נמצאה כאמצעי הכלכלי ביותר עבור המשק בכלל, ועבור ענף הדיג בפרט⁵.

ניהול סביבתי של תשתיות וקידוחים

אסון דליפה או תקלה בעת חיפוש והפקת גז ונפט הוא בעל השלכות כלכליות הרסניות, ופוטנציאל נזק אדיר למתקני התפלה, משק הדגה והתיירות. לכן, **השקעה במנגנוני בקרה סביבתיים** תוך שיתוף הציבור היא המהלך בעל יחס העלות/ תועלת הטוב ביותר עבור המשק.

4. The Sunken Billions Revisited. 2016. The World Bank.

5. טאסק, 2013. ניתוח כלכלי עבור החברה להגנת הטבע.

צילומים: רוי גוילי | גיל רילוב | עידו מאירוביץ | אדם ויסמן, מעבדת פרופסור דני צ'רנוב; ד"ר איציק מקובסקי | בית הספר למדעי הים, אוניברסיטת חיפה | טל אידן, מעבדת פרופ' מיכה אילן, אוניברסיטת ת"א, בשיתוף רט"ג | שבי רוטמן | אמיר גור | אנדרי אהרונוב | חגי נתיב | שחר מלמוד

הפתרון

5 נקודות לשמירה על הים התיכון

הרחבה

#1

הכרזה

#2

השלמה

#3

איזון

#4

הגנה

#5

מי? שר הפנים, מנהל התכנון

איך? עדכון תכנית "המרחב הימי" והגדלת שטחי החיפוש לשמורות ימיות, לאישור מוסדות התכנון

למה? שמורות טבע ימיות הן האמצעי המוכח והטוב ביותר לשמירה על הטבע הימי. השמורות יהיו מוקד של חינוך, פנאי ונופש, מיתון שינויי אקלים, התחדשות דגה ומחקר.

הרחבה

#1

הרחבת שטח השמורות הימיות לכ- 20% משטח המים הריבוניים של הים התיכון

מי? השרה להגנת הסביבה, רשות הטבע והגנים, מנהל התכנון

איך? אכרזה מתוקף תקנות "ערכי טבע מוגנים" בהתאם לחוק שמורות טבע וגנים לאומיים

למה? הגנה על אתר הטבע החשוב ביותר בתחומי המים הכלכליים.

הכרזה

#2

הכרזה על שמורת טבע בים העמוק - "הפרעת פלמחים" להגנה על גני האלמוגים ונביעות הגז

#3 השלמה

מי? שר החקלאות, משרד האוצר

איך?

- הקצאת כ-30 מלש"ח לפיצוי דייגי המכמורת
- הקצאת כ-2 מלש"ח לקידום שוניות מלאכותיות לדיג.
- מימוש ההגבלות הקבועות בתקנות הדיג.
- הקצאת כ-1 מלש"ח בשנה לניטור דגה.

למה? המהלך יביא להתאוששות הדגה, שמירה על קרקעית הים ומניעת הפגיעה ב-1300 צבי ים ובעשרות אלפי חיות מוגנות בשנה. צפויה עליה בכמות ואיכות השלל לדייגים החופיים והספורטיביים.

.....

השלמת רפורמת הדיג:

- השבתת צי המכמורת הישראלי והפסקת שיטת הדיג ההרסנית.
- השקעה בשוניות מלאכותיות לדגה.
- הקפדה על עצירת דיג מלאה בעונות הרבייה והגיוס.
- הקמת ועדה מקצועית מיעצת לפקיד הדיג ותקצוב מערך ניטור דגה.

#4 איזון

מי? הכנסת, שר המשפטים, שר האנרגיה

איך? אישור חוק האזורים הימיים תוך הטמעת מנגנון מעין תכנוני ושיתוף ציבור במים הכלכליים.

למה? שמירה על אתרי טבע ייחודיים בים העמוק תוך צמצום סיכונים סביבתיים מחיפוש והפקת גז ונפט, ומעורבות הציבור כבעל עניין בנושא.

.....

איזון אינטרסים ופיתוח מושכל תוך שיתוף הציבור במים הכלכליים.

מי? השרה להג"ס

הגנה

#5

איך? אכרזת דקר הסלעים כמין מוגן

למה? הגנה על מין בסכנת הכחדה ואישוש השוניות הסלעיות שהפכו למדבר ימי.

הגנה על דקר הסלעים

דקר הסלעים | צילום: שחר מלמוד

יחד נציל את הים

תכנית 5 הנקודות לשיקום ושמירה על הים התיכון

- #1 הרחבה של שטח השמורות הימיות עד 20% מהמים הריבוניים
- #2 הכרזה על "הפרעת פלמחים" כשמורת טבע במים הכלכליים
- #3 השלמת רפורמת הדיג והשבתת צי המכמורת ההרסני
- #4 איזון אינטרסים במים הכלכליים = חוק אזורי ימיים
- #5 הגנה על דקר הסלעים כמין מוגן

www.mafish.org.il

ע"ר
החברה להגנת הטבע
שומרים. מחנכים. אוהבים

התני
הכחול
הרפורמה להצלת הים התיכון